

Кришмарел Вікторія,
*к. філос. н., старший науковий співробітник відділу
суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України,
Україна*

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОБОТИ З ВІЗУАЛЬНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ЧЕРЕЗ ЗАПИТАННЯ

Візуалізація – це представлення інформації в наочному вигляді. Вона може бути знакова (порівняно однозначна, з більш-менш чітким загальнозрозумілим в певному історико-культурному контексті значенням) або символічна (насичена комплексом смислів та зв'язків, які можуть бути як загальноновизнаними, так і зрозумілими лише обмеженому колу людей).

Візуальні джерела інформації в найбільш узагальненому розумінні – це історичні джерела, які не є письмовими або речовими, які містять інформацію, закодовану в певних візуальних образах – зображення. Ефективною є класифікація зображень за способом їх отримання: художні (мистецькі об'єкти, представлення суб'єктивного сприйняття); графічні (карти, схеми тощо); натуральні (фото-, відео-документи).

Крім того, в педагогічній діяльності візуальну інформацію можна класифікувати за призначенням та функціями, що дозволяє обрати той чи інший графічний об'єкт в залежності від дидактичної мети: естетична (ставлення до світу через художні образи); документальна (зафіксовано конкретну інформацію, яку подано більш науково, ніж суб'єктивно); технічна (створена за допомогою спеціальних пристроїв та алгоритмів).

Родове поняття «документ, що містить образотворчу інформацію», включає в себе різноманітні види документів, які можна класифікувати за різними ознаками: за видом носія, способом відтворення зображення, призначенням та ін.

З огляду на зображення як ілюстративний матеріал (в підручниках зокрема) варто розмежовувати два основні типи, в яких:

- образотворча інформація має самостійне (головне) значення (фотодокументи, карикатури і т. п.);

- образотворча інформація постає в сукупності з текстом, може бути пов'язана з ним змістом або виступати в якості художнього

оформлення (рукописні книги з заставками, документи з малюнками, відбитками печаток і т. п.). Більш детально щодо специфіки ілюстрацій див. 1.

При роботі з ілюстраціями необхідно враховувати, що учні мають вміти працювати як із закритими, так і з відкритими типами запитань (важливими є як вміння знаходити відповіді, так і ставити запитання всіх рівнів таксономії Б. Блума). Закриті запитання стосуються безпосередньо побаченого, а відкриті – осмислення сутності. Таким чином перші з них пов'язані з трьома нижчими рівнями за таксономією Б. Блума, а другі – з вищими, які й сприяють розвитку мислення. Детальні стратегії включення запитань в роботу на уроці містяться в дослідженні О. Пометун «Запитання на уроці» (див. 2).

Приклади запитань, які варто використовувати для роботи із ілюстраціями в класі, наведено в роботі Р. Ллойда Райана «Використання зображень в навчанні мистецтву та інших матеріалах» (див. 3). Наведемо їх перелік відповідно до рівнів Блума та узагальнюючи безвідносно саме мистецтвознавчого спрямування:

- Що ви бачите на цій картині?
- Яке оточення? Де? Коли? Період часу? Сезон?
- Чи є якась дія? Яка саме?
- Чи є головні фігури?
- Який взаємозв'язок між основною фігурою (фігурами) та другорядною фігурою (фігурами)?
- Чи є в цій картині частини, які цікавіші за інші частини? Які? Чому вони цікавіші?
- Які почуття проявляються на зображенні? Вони "підходять" до картини?
- Про що це зображення?
- Що вам подобається / не подобається у цій картині?
- Як ви себе відчуваєте, дивлячись на картину?

Власне, саму стратегію навчання можна подати через ключові запитання, які дозволяють сформулювати п'ять «звичок розуму», як їх називає Д. Мейер, легендарна педагог-новатор із США (див. 4). Ці запитання можуть бути адаптовані саме для роботи з ілюстраціями:

Розгляд доказів: *Як ми можемо дізнатися, чи реалістичним є зображення / чи відповідає дійсності? Що про це свідчить?*

Врахування різних точок зору: *Яким могло б бути це зображення, якби замовником / автором була інша людина? Якби ми подивилися на це зображення з позиції персонажа, то що б побачили?*

Об'єднання: *Чи є певна схема / символізм у цьому зображенні? Чи бачили ми щось подібне раніше? Де ми можемо побачити подібне в оточуючому світі?*

Побудова передбачення: *Як інакше можна було б зобразити цей сюжет / об'єкт / явище? Яку іншу назву можна було б дати? До яких змін у сприйнятті це б призвело?*

З'ясування значення: *Чому це важливо? Які висновки можна зробити? Тепер для мене...*

Обидва запропонованих алгоритма співвідносяться із застосуванням запитань за таксономією Блума, допомагають рухатися від осмислення конкретної ілюстрації до осягнення її сутності та значення, передбачають сходження/ускладнення мисленнєвих операцій пізнання, завдяки чому відбувається привласнення учнями результатів навчання за рахунок того, що вони здобуваються, а не отримуються.

Список використаних джерел

1. Кришмарел В. Ю. До питання про ілюстрації в шкільних підручниках : особливості предметів духовно-морального спрямування. *Проблеми сучасного підручника* (14). 2014. С. 341–349.
2. Пометун О. Запитання на уроці: Навіщо? Для кого? Які про що? 2019. 96 с.
3. Lloyd R. Using Pictures in Teaching Art and Other Stuff. URL: <http://www.mun.ca/educ/faculty/mwatch/vol2/ryan2.html>
4. Berger W. Can a school be built on questions? A More Beautiful Question: The Power of Inquiry to Spark Breakthrough Ideas. 2014, p. 50–56.

Мекеня И. А.,

старший преподаватель кафедры образовательных технологий ГУ «Гродненский областной институт развития образования», магистр гуманитарных наук

Миленкевич Юлия,

старший преподаватель кафедры образовательных технологий ГУО «Гродненский областной институт развития образования», магистр образования, Беларусь